

Biologische veehouderij als versneller van verduurzaming in de intensieve veehouderij

Ir. Gerard Migchels, Livestock Research
Ir. Herman Vermeer, Livestock Research

Ir. Gerard Migchels

De intensieve veehouderij staat voor stevige opgaven. Een beter dierenwelzijn, minder milieubelasting, minder antibioticagebruik en herwinnen van het maatschappelijk vertrouwen. Voor het versnellen en verbreden van toekomstgerichte verduurzaming van de intensieve veehouderij pleiten we in dit essay [1] voor het verbinden van de innovatieve kracht van biologische veehouderijketens met die van de gangbare ketens. We geven aan waarom een verbinding volgens ons leidt tot versnelling waar de eerste stappen in deze verbinding al zijn gezet en ten slotte wat er moet gebeuren om deze verbinding optimaal te realiseren.

4.5

(Biologische) intensieve veehouderij

We hanteren in dit essay het begrip 'intensieve veehouderij'. We hadden ook het begrip 'niet grondgebonden veehouderij' kunnen gebruiken. Bij de pluimveehouderij, kalverhouderij en varkenshouderij is het houden van de dieren losgekoppeld van de teelt van het voer. Daarnaast houdt men de dieren in een stal en komen ze niet of nauwelijks buiten. Ook bij de biologische intensieve veehouderij zitten de dieren meestal jaarrond in een stal. De dieren hebben echter meer oppervlakte per dier en er is sprake van uitloop. Ook komt bij de biologische varkens- en pluimveehouderij het voer meestal van buiten het bedrijf.

Intensieve veehouderij; biologisch versus gangbaar

Op een aantal aspecten loopt de biologische intensieve veehouderij (in zijn algemeenheid) vooruit op de gangbare intensieve veehouderij. Het gaat hierbij om met name dierenwelzijn, een zeer laag antibioticagebruik, weinig MRSA bij varkenshouders, het sluiten van (regionale) kringlopen, uitloop/weidegang en de open en transparante houding naar de maatschappij. De biologische veehouderij is daarnaast een marktgerichte strategie met ambities die liggen bij milieu, dierenwelzijn, natuur en landschap, voeding en gezondheid.

'De biologische veehouderij heeft sterker dan de reguliere landbouw te maken met eventuele tegenstellingen tussen verschillende doelstellingen op het gebied van duurzaamheid'

De marktorientatie in combinatie met een holistische kijk op het bedrijfssysteem maakt dat de biologische veehouderij continu werkt aan het steeds beter integreren van de verschillende aspecten van duurzaamheid (people, planet, profit). De biologische veehouderij heeft sterker dan de reguliere landbouw te maken met eventuele tegenstellingen tussen verschillende doelstellingen op het gebied van duurzaamheid. Uitloop voor dierenwelzijn leidt tot meer emissies, een loslopende zeug tot extra biggensterfte. Er zijn dan ook keerzijden aan biologische intensieve veehouderij. De biologische varkenshouderij heeft bijvoorbeeld een hogere CO₂-emissie per kg product [2]. Met betrekking tot integraal duurzame stalsystemen kan de biologische sector leren van pioniers uit de gangbare sector.

Wij achten het zeer waarschijnlijk dat er over een aantal jaren aangescherpte eisen voor dierenwelzijn in de intensieve veehouderij komen, waaraan de biologische sector nu al of in zeer grote mate voldoet. De maatschappij zal naar de intensieve veehouderij namelijk steeds kritischer kijken.

Waarom verbinden?

Onze hypothese is dat door het verbinden van de innovatieve kracht van biologische en gangbare landbouw in toekomstgerichte duurzaamheidsvraagstukken deze verduurzaming zal verbreden en versnellen.

- **Trekkraft vanuit de biologisch veehouderij(ketens)**
Wij delen de mening van het ministerie van EL&I [3] dat de biologische sector trekkraft kan genereren voor de gangbare sectoren als het gaat om robuuste dieren, gesloten kringlopen, dierenwelzijn en duurzame markt- en keteninnovaties.

- **Trekkkracht vanuit de gangbare veehouderij(ketens)**

In de gangbare landbouw zijn ook pioniers (zowel veehouders en/of ketenpartijen) die voorop lopen in een of meerdere duurzaamheidsaspecten. Realisatie van (delen van) de integraal duurzame ontwerpen uit 'Varkansen' en 'Houden van hennen' in de praktijk zijn zeer inspirerend. Denk hierbij aan de integraal duurzame pluimveestal het Rondeel en meer ruimte voor dierenwelzijn van varkens in de Comfort Class. Daarnaast is het inspirerend om te zien hoe De Hoeve BV haar nek uitsteekt door te werken aan een volledig antibioticavrije varkensketen. Het zijn allen mooie voorbeelden van initiatieven die met een onderscheidende productiewijze het gat vullen tussen de biologische veehouderij en gangbare veehouderij. Dergelijke initiatieven zetten de biologische sector op scherp om extra stappen te zetten naar duurzaamheid.

Voorwaarden bij samenwerking

Het samen optrekken van belanghebbenden uit biologisch en gangbaar stimuleert en inspireert. Men leert van elkaar en legt zo een fundament voor verduurzaming van productie en product. De belanghebbende partijen kunnen ondernemers, dierenartsen, voerleveranciers, onderzoekers, adviseurs, beleidsmedewerkers en onderwijs zijn.

Het samen optrekken is een essentieel element van de verbinding. Dit samenwerken gaat alleen lukken als partijen:

1. belangen hebben die in dezelfde richting gaan;
2. eigenaarschap voelen over de vraagstellingen/uitdagingen;
3. de meerwaarde zien van de samenwerking;
4. gezamenlijk werken en investeren aan de problematiek (in tijd, inspanning of geld);
5. erkennen dat er contrasten blijven tussen biologische en gangbare productiemethoden en zich niet tegen elkaar afzetten in de media en reclamecampagnes.

Verschillende invalshoeken

Vanuit de ambities van biologische en gangbare intensieve veehouderijketens zijn er veel vergelijkbare vraagstukken. Denk hierbij aan het terugdringen van antibioticagebruik, vergroten van het dierenwelzijn en het verminderen van de milieubelasting. Toch zijn er ook verschillen in ambitieniveau en in de wijze van invulling van die ambities. Het is bij het opzetten van gezamenlijk onderzoek zeer relevant steeds deze mogelijke verschillende invalshoeken in ambities en invulling van deze ambities te onderscheiden:

'Pluriformiteit krijgt
niet altijd ruimte'

1. *Verdergaande ambities*

De biologische intensieve veehouderij heeft op toekomstgerichte thema's verdergaande ambities dan gangbaar; de horizon ligt wat verder weg en de te bereiken streefbeelden zijn scherper. Dit komt mede door de hoge organisatiegraad van de biologische veehouders. Het overgrote deel is lid van de Vereniging Biologische Varkenshouders (VBV) en de Biologische Pluimveehouders Vereniging (BPV). Daarnaast zijn er kleine overzichtelijke ketens. Samenwerking geeft extra scherpte aan de inspanningen (ook trekkracht).

2. *Andere uitgangspunten*

De biologische intensieve veehouderij heeft vergelijkbare duurzaamheidsambities als gangbaar. De biologische sector hanteert echter andere uitgangspunten bij het inzetten van productiemiddelen (geen kunstmest, geen bestrijdingsmiddelen). Daardoor is de vraagstelling anders. Hierdoor kan samen optrekken soms minder relevant zijn voor de gangbare sector.

3. *Een ander wereldbeeld*

De biologische intensieve veehouderij heeft vergelijkbare duurzaamheidsambities als gangbaar. Maar de biologische heeft een zodanig ander wereldbeeld, een ander paradigma dan gangbaar, dat de oplossingsrichtingen voor beide typen veehouderij verschillend kunnen zijn voor een vergelijkbare vraagstelling. Deze verbreding in vraagstelling zien wij als verrijkend. Overigens zien wij hier in de praktijk het probleem dat er niet altijd voldoende wederzijds respect is voor elkaars productiewijzen. Pluriformiteit krijgt niet altijd ruimte. Dat is wel een voorwaarde om wederzijdse trekkracht te kunnen organiseren.

De speerpunten en uitdagingen in de Uitvoeringsagenda duurzame veehouderij (zie onderstaande tabel) pleiten er volgens ons voor om het biologische en gangbare onderzoek gezamenlijk op te pakken.

Tabel 1 Meerwaarde van biologische intensieve veehouderij bij de uitdagingen in de Uitvoeringsagenda duurzame veehouderij		
Uitvoeringsagenda Speerpunten	Uitdagingen	Meerwaarde biologisch
1. Systeeminnovaties a. Integraal duurzame houderij-systemen	Herontwerp/nieuwe ontwerpen Verankering in de praktijk	+
2. Welzijn en gezondheid van dieren b. Natuurlijk gedrag en ingrepen	Geen ingrepen meer	++
2. Welzijn en gezondheid van dieren b. Natuurlijk gedrag en ingrepen	Dieren vertonen natuurlijk gedrag in houderijen	++
2. Welzijn en gezondheid van dieren c. Van dierziektebestrijding naar gezonde dieren	Inzet op selectief, beperkt en curatief diergeneesmiddelen-gebruik, incl. antibiotica	++

Daarbij erkennen wij beperkingen zoals:

- Niet alle vraagstukken uit de biologische onderzoeksagenda zijn ook voor de gangbare sector even relevant.
- Er zijn verschillende manieren waarop ambities 'matchen' (zie hierboven).
- Door de samenwerking en het streven naar gemeenschappelijke projecten zal de aard van de projecten verschuiven en de vraagstelling hier en daar ook. Dat hoeft geen probleem te zijn omdat er verschillende manieren zijn waarop een sector aan de eigen ambitie kan werken.

‘Ongetwijfeld zijn er ook vraagstellingen vanuit de biologische intensieve veehouderij waar geen directe aansluiting is met vragen uit de gangbare sector’

- De aansturing en begeleiding vanuit de biologische sector zit anders in elkaar dan bij de gangbare sector. Het participatiemodel van samenwerking met de sector uit de biologische landbouw is geen gemeengoed bij de aansturing van het LNV-gefinancierde onderzoek voor de reguliere sectoren. Samenwerking zal dus zowel op beleid als op sectorniveau op moeilijkheden stoten.

Ongetwijfeld zijn er ook vraagstellingen vanuit de biologische intensieve veehouderij waar geen directe aansluiting is met vragen uit de gangbare sector. Bovendien, vanuit de breedte van de simultaan te realiseren duurzaamheidsdoelstellingen, komt de biologische intensieve veehouderij eerder en scherper conflicten op systeemniveau tegen die extra onderzoeks aandacht vragen. Ook die vragen zijn relevant om op te pakken voor de verduurzaming van de intensieve veehouderij.

Het motto bij het verbinden van biologisch en gangbaar moet dus zijn: **‘Samen optrekken waar het effectief is, en apart waar nodig’.**

Inhoudelijke kansen voor verbindingen

We beperken ons nu tot de varkensketen om dit essay niet te lang te maken. De afgelopen jaren zijn er in onderzoekstrajecten al verbindingen geweest. Denk hierbij onder andere aan verdoofd castreren en ontwerptrajecten als ComfortClass en Varkansen [4, 5].

In tabel 2 geven we voor de varkenshouderij een overzicht van (mogelijke) verbindingen tussen biologisch en gangbaar in de toekomst.

Tabel 2 Concrete voorbeelden van (mogelijke) verbindingen tussen biologisch en gangbaar in de varkenshouderijketen				
Varkens	ambitie biologisch	huidige stand van zaken biologisch	opgaven biologisch	interessant voor gangbaar?
Terugdringen AB gebruik	alleen curatief	laag, maar niet gekwantificeerd	gebruik in beeld brengen en verlagen	werkt aan 50% reductie AB gebruik
Integraal duurzame stallen	kringloop van mineralen staat centraal	nog weinig prikkels	start met beperking emissie en uitspoeling	hier is gangbaar voor een deel ook trekker
Terugdringen longaanandoeningen	gezonde varkens, dus geen afwijkingen aan de slachtlijn	afgelopen 10 jaar flinke voortgang geboekt door preventie: groepsmanagement en klimaat	voortzetting preventieve spoor	ook gangbaar veel aandacht i.v.m. vermindering medicijngebruik; bio moeilijker door grotere hokken, stro en buitenuitloop, moeilijk reinigen
Optimaliseren 100% biologisch voer	regionale herkomst en kringloop optimaliseren	groot deel voer wordt nog over grote afstand naar NL geïmporteerd, geen kringloop, mineralenoverschot	samen met mengvoer-leverancier naar regionale alternatieven zoeken en kringloop sluiten	voorbeeldproject als Echt Overijssell en kuilvoer uit regio voor zeugen zetten stappen in goede richting
Beperken biggensterfte door doodliggen	biggensterfte is probleem voor welzijn en economie, streven is gelijk niveau als gangbaar	voortgang afgelopen jaren teniet gedaan door grotere tomen met minder vitale biggen	streven is sterfte halveren	als in de toekomst ook bij gangbaar zeugen loslopen in kraamhok dan is de kennis en ervaring binnen biologisch goed bruikbaar
Betere match ras en biologische leefomgeving	weerbare, robuuste dieren	lijkt momenteel geen groot knelpunt, varkens passen goed in systeem met uitloop en weidegang	'Robuuste dieren' die zonder gezondheidsproblemen in het slachthuis komen	op het gebied van de fokkerij momenteel alleen vergelijking bigvitaliteit; IPG ontwikkelt binnen LIB robuuste biologische zeugenlijn
Uitbannen castratie	castratie is ongewenst, nu tijdelijk onder verdoving	alle beren worden sinds 5 jaar onder verdoving gecastreerd, nog geen houden van beren	binnen enkele jaren niet meer castreren	eerste activiteiten met houden van beren zijn gestart in combinatie met onderzoek in gangbare houderij
Optimaliseren ruwvoergift	varkens allemaal ruwvoer naast mengvoer, zeugen en vleesvarkens	vaak alleen biologisch stro als ruwvoer	ruwvoerverstrekking in kader van regionalisering voerproductie	invulling via projecten Echt Overijssell en Kuilvoer voor zeugen en vleesvarkens.

‘Een belangrijke rol bij het nieuwe ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie (EL&I) in de wijze waarop zij het onderzoek aanstuurt’

Versterken van succesvolle verbindingen

Hoe is de verbinding ter versterking van de innovatiekracht het best te organiseren? Hier ligt volgens ons allereerst een belangrijke rol bij het nieuwe ministerie van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie (EL&I) in de wijze waarop zij het onderzoek aanstuurt. Het ministerie moet namelijk gaan sturen op gemeenschappelijke onderzoekstrajecten van biologische en gangbaar. De Uitvoeringsagenda Duurzame Veehouderij is hierbij een goed instrument om samen met de biologische en gangbare sectoren/ketens en de productschappen te komen tot een meerjarenprogrammering van het onderzoek. Deze meerjarenprogrammering zet biologische en gangbare bestuurders (veehouders en ketenpartijen) aan om meer dan nu hun innovatieagenda's op elkaar af te stemmen en om meer los te komen van de 'waan van de dag'. Zoals het nu lijkt komt er voor de biologische sector een nieuwe ketenorganisatie die (net als Bioconnect nu) de vraagarticulatie, prioritering, begeleiding en evaluatie van onderzoekstrajecten voor haar rekening zal nemen. Deze nieuwe ketenorganisatie kan volgens ons een belangrijke rol spelen in het organiseren van verbindingen. En daarmee ook in het versnellen van de verduurzaming van de gehele intensieve veehouderij.

Referenties

- 1 Wijnands F.G., 2010. Ontwikkeling van duurzame ketens, verbinden van biologische en reguliere landbouw - in kennisontwikkeling en verspreiding. concept notitie.
- 2 Kool A. et al, 2009. Carbon footprints van conventioneel en biologisch varkensvlees (uitgebreide samenvatting). Kennisbank biologische landbouw.
- 3 Kaderbrief 2011. Ministerie Economische Zaken, Landbouw & Innovatie (EL&I).
- 4 Teenstra E.D. (red), 2004. Kraamkamer van duurzaamheid. Kennisbank biologische landbouw.
- 5 Willems S. (red), 2007. Biologische landbouw inspireert!. Kennisbank biologische landbouw.

Medeauteur

*Ir. Herman Vermeer,
Livestock Research*